

ERICH WASMANN S.J. EN AUGUST FOREL.

In het „Maandblad” No. 7—8 zet de heer H. J. J. Terhal zijn interessante biographische schets over Pater Erich Wasmann voort en komt daarbij op de verhouding van laatstgenoemde met August Forel, een verhouding, die van vriendschap overging tot een gespannen relatie, ja, tot een openlijke „badinerende” toon van Forel voerde. De vraag ligt voor de hand, waarom deze beide mannen, beoefenaren der myrmecologie, in een dergelijke verhouding tot elkaar geraakten.

Ik had het genoeg, Wasmann jaren te kennen en vaak te ontmoeten, waarbij ook Forel meer dan eens ter sprake kwam; deze is aan ondergetekende (als collega-medicus) ook niet onbekend. Vandaar een kort antwoord op de bovenstaande vraag, hetgeen uiteraard niet als critiek op Terhal's artikel bedoeld is.

Waarom dus die gespannen verhouding?

Eerst geef ik enkele feiten, die ik ontleen aan Forel zelf. Reeds in 1890 bracht Wasmann een bezoek aan Forel te Burghölzli bij Zürich, waar Forel als arts de leiding had van het bekende krankzinnigengesticht. Wasmann vertoefde daar enige dagen als gast, als aangename gast. „Wir hatten grosse Diskussionen” aldus Forel, maar er kwam ook verschil van opvatting aan het licht. Volgens Forel zou Wasmann verklaard hebben, dat voor de wetenschap tal van vragen niet voor oplossing toegankelijk zijn en dat in zulke gevallen het geloof zou beslissen, „das heisst Rom”, aldus Forel. Volgens hem zou de wetenschap alleen dienen te beslissen.

In 1905 ging Forel tot een openlijke aanval op Wasmann over in het „Biologische Zentralblatt”, waarin hij twee artikelen deed opnemen onder de titel: „Naturwissenschaft oder Köhlerglaube?” Na het voorafgaande zegt deze titel al voldoende. Forel maakt een weinig passende woordspeling op Wasmann's hoedanigheid: S.J. De onderzoeker Wasmann S(Sciens) is een slaaf in het dwangbuis van Wasmann J(Jezuïet). „Ich kann mit das Rätsel meines Freundes Wasmann S.J. nicht anders erklären”, zo is het oordeel van Forel.

Hoe is nu deze tegenstelling te verklaren? Een der voornaamste redenen ligt m.i. in de

mentaliteit van Forel. Hij was opgevoed in een Calvinistisch gezin, doch, gelijk hij zegt, al vroeg rebels, uitte zelfs jegens zijn moeder de wens, nooit geboren te zijn. Hij bleef heel zijn leven anti-godsdienstig en tevens afkerig van godsdienstig gezinde personen. Dat kwam ook in zijn gedrag tot uiting. Een alcoholicus werd in het gesticht van Forel niet genezen, maar wel te Bazel in de inrichting St. Chrischona „durch fromme Leute”. Hij wilde gaarne weten, welke middelen aldaar waren aangewend, om te ervaren, waarom de betrokkene daar wel genezing had gevonden. Doch zijn afkeer hield er hem van terug, om inlichtingen in te winnen; hij zegt zelf: „Ich wollte mit den frommen Leuten nicht anbinden”. Is het wonder, dat Forel zich ook van Wasmann verwijderde?

Trouwens Forel had als weinig evenwichtige natuur ook niet geringe moeite met... zich zelf; telkens deelt hij daarvan bijzonderheden zulks in weerwil van het idealisme, waarmede hij zich voor sommige doeleinden inzette, zoals de bestrijding van het alcoholisme en het bevorderen van de vrede op internationaal terrein.

Merkwaardig is, dat men de vraag kan stellen, of zijn bestrijding van godsdienst toch niet een religieuze achtergrond heeft gehad. Hij heeft zich althans tegen het einde van zijn leven aangesloten bij de wereldreligie van de Baha'i.

Er ware over de verhouding tussen Wasmann en Forel veel meer te zeggen, doch het bovenstaande moge voldoende zijn. Er is een onderbreking geweest in hun briefwisseling, deze is echter later door Wasmann weer opgevat, en wel „in freundlicher Weise” volgens Forel. Degenen, die Wasmann gekend hebben, zullen deze welwillende gezindheid jegens een onwelwillende tegenstander wel begrijpen.

Forel, ziele-arts, heeft Wasmann jaren gekend; maar heeft hij hem begrepen?

Blijkbaar niet; anders had hij niet geschreven, dat het diens streven was, om de evolutieeler „dem Jesuitismus anzupassen”. Wellicht is de tijdgeest daaraan niet vreemd, en evenmin het wettelijk verbod voor Jezuïeten om zich als orde in Zwitserland te vestigen, een verbod, dat elders reeds lang tot het verleden behoort.

Dr J. E. SCHULTE.